

LIBERÁLNÍ INSTITUT

NEGATIVNÍ DUCHODOVÁ DAŇ
A JEJÍ APLIKACE
V ČESKÉ REPUBLICE

Ondřej Schneider

LIBERÁLNÍ INSTITUT

NEGATIVNÍ DUCHODOVÁ DAŇ
A JEJÍ APLIKACE
V ČESKÉ REPUBLICE

Ondřej Schneider

1993

Copyright Liberální institut 1993

Tato publikace byla vydána za přispění LORDSHIP SECURITIES

ÚVOD

Tato publikace volně navazuje na brožuru Liberálního institutu "Liberální ekonomie a daňová politika", která vyšla v květnu 1992. Zatímco první práce se zabývala převážně obecnými problémy daňové politiky, jejím vlivem na celkovou efektivnost ekonomiky, neutralitou zdanění a dotkla se i základních principů danění osobních příjmů, tato práce se soustřeďuje výhradně na přednosti systému negativní důchodové daně. V dalším textu podrobně vysvětlíme principy fungování tohoto systému a pokusíme se ukázat jeho výhody ve srovnání se dvěma oblastmi, které pokrývá systém negativní důchodové daně, tj. danění osobních příjmů (především mezd) a oblasti sociální péče.

1. SOUČASNÝ STAV SOCIÁLNÍ PÉČE

Sociální politika československé vlády (v poslední době díky přesunům kompetencí však stále více politika vlády české) byla od začátku procesu ekonomické transformace pod velmi ostrážitou kontrolou široké veřejnosti, reprezentované hlavně Konfederací odborových svazů. Velmi dobře je ještě v paměti bojovný postup odborových svazů při prosazování institutu minimální mzdy, kdy sebefundovanější a sebelépe ekonomicky podložené argumenty ekonomické obce neodradily odborové předáky od prosazení opatření, které paradoxně nejvíce postihuje jejich voličskou základnu zvyšováním míry nezaměstnanosti.

Institut minimální mzdy tak získal širokou publicitu a byl prezentován jako jeden z nejdůležitějších nástrojů sociální politiky. Je evidentní, že zde došlo k zásadnímu překroucení smyslu a účelu sociální politiky státu. Pracovní smlouva, která stanoví mimo jiné i

výši mzdy, je dobrovolným aktem mezi zaměstnavatelem a pracovníkem, který nabízí svoji pracovní sílu. Stejně jako při jakémkoliv jiném kontraktu je nepřípustné, aby stát určoval jakékoliv hranice ceny, ať už minimální či maximální. Žádný zákon nedonutí podnikatele, aby zaměstnal pracovníka za mzdu vyšší než je jeho přínos pro podnikatele. Je však zároveň možné, že pracovník by rád přijal práci za nižší mzdu, zákon mu to však zakazuje. Vzniká tak uměle vyšší nezaměstnanost a tlak na státní rozpočet, protože stát musí vyplácet podporu v nezaměstnanosti i těm, kteří by pracovat mohli a chtěli.

Názory o sociální funkci minimální mzdy jsou již naprosto mylné. Představme si rodinu, kde muž vydělává např. 10000 Kčs měsíčně a mzda ženy nedosahuje zákonného minima. Zaměstnavatel jí tedy musí zvýšit mzdu (a rozdíl doplatí stát, tedy všichni daňoví poplatníci), nebo ji propustit (a podporu v nezaměstnanosti opět platí stát). Na druhé straně v jiné rodině vydělávají muž i žena např. 2500 Kčs, což je více než je minimální mzda, a jsou tedy z hlediska státu sociálně zaopatření, a navíc i z jejich daní je financována první, rozhodně movitější, rodina.

Institut minimální mzdy ovšem patří do oblasti sociální péče jen okrajově. Hlavními složkami tohoto systému jsou rozličné finanční dávky a podpory, od podpory v nezaměstnanosti přes příspěvky v mateřství až k takzvaným přídávkám na děti a slevám na dani pro rodiče. Při důkladnějším zamyšlení najdeme v tomto systému řadu nedostatků a nelogičností. Sleva na dani je například uplatňována jako určité fixní snížení procentní sazby daně ze mzdy jednoho z rodičů. Ve skutečnosti tedy získává otec, pobírající plat 10000 Kčs, slevu čtyřikrát větší než kdokoli z rodičů s platem 2500 Kčs, máme-li se držet našeho příkladu.

Takovým způsobem jistě systém sociální péče nepřispívá k větší sociální spravedlnosti, jak zní častý argument jeho obhájců.

Mezi liberálními ekonomy je však široce rozšířen názor, že v současnosti používané systémy sociální péče (a nyní nemluvíme zdaleka jen o Československu) jsou chybné již svojí základní filosofií. Tyto systémy v drtivé většině fungují tak, že určitá skupina vybraných specialistů, která je vystavena obrovskému tlaku politiků i odborů, stanoví určitou úroveň příjmu jako životní minimum, které stát garantuje pro všechny obyvatele, ať už žijí třeba v Praze, nebo v zapadlé vísce na Šumavě. Pokud něčí příjmy jsou nižší než tato arbitrární hranice, úřady jsou povinny doplatit mu rozdíl až do výše životního minima. Co tento, na první pohled velkorysý, systém znamená ve skutečnosti? Je-li např. životní minimum stanoveno na 4000 Kčs pro tříčlennou rodinu a jeden z rodičů vydělává 2500 Kčs, rodina bude dostávat sociální podporu ve výši 1500 Kčs měsíčně. Jaká je v této situaci motivace zlepšit si sociální situaci např. prací na poloviční úvazek za 1500 Kčs měsíčně? Pochopitelně nulová, protože přesně o stejnou částku by rodina přišla na sociální podpoře a navíc by si zkrátila volný čas.

Jde vlastně o stoprocentní zdanění všech výdělků nižších než je oficiální hranice životního minima. Takovým způsobem samozřejmě mizí motivace k přijímání hůře placených zaměstnání, protože je výhodnější spolehnout se na sociální podporu. To má za následek vyšší nezaměstnanost, a navíc, což je z dlouhodobého hlediska ještě závažnější, lidé ztrácejí své pracovní schopnosti, klesá jejich pracovní využitelnost v budoucnosti a tím klesá i potenciální dynamika celé ekonomiky. Lze tedy říci, že výše popsany systém sociální péče z krátkodobého pohledu zvyšuje nezaměstnanost a z dlouhodobého vede k

postupnému snižování kvality pracovní síly a k poklesu národního důchodu.

Další nezanedbatelnou nevýhodou stávajících systémů sociální péče je jejich obrovská administrativní komplikovanost a náročnost na úřednický aparát, a tedy i jejich velká finanční nákladnost. V současnosti se obhospodařováním komplikovaných a nepřehledných sociálních "sítí" živí tisíce úředníků, placených ze státní pokladny mnohdy právě na úkor sociálních programů. Takto komplikovaný systém navíc přímo svádí k pokusům o podvody - vzpomeňme si jen na neoprávněné čerpání vyrovnávacích příspěvků v roce 1991, které způsobilo státnímu rozpočtu stamiliónové škody.

V této kapitole jsme se snažili ukázat na některé problémy spojené se sociální péčí v dosavadním, "klasickém", pojetí. Nyní se pokusíme navrhnout odlišný systém sociální pomoci, který by podobnými nedostatky netrpěl. To znamená, že hledáme systém administrativně nenáročný, maximálně jednoduchý a v neposlední řadě spravedlivý.

2. ZÁKLADNÍ PRINCIPY SYSTÉMU NEGATIVNÍ DŮCHODOVÉ DANĚ

Systém negativní důchodové daně (dále budeme pro zjednodušení textu používat zkratku NDD) vychází ze dvou základních principů. Za prvé je to předpoklad zachování motivace každého jednotlivce ke zvyšování jeho výdělku, tj. zachování přímé úměry mezi životní úrovní obyvatel a jejich pracovní aktivitou. Druhým principem je sociální solidarita, kdy občané s nižšími příjmy dostávají od společnosti finanční výpomoc, hrazenou z daní těch úspěšnějších (nebo jen šťastnějších) spoluobčanů.

Standardní systémy sociální péče prakticky nemohou splnit obě tyto podmínky. Buď se orientují na pasivní vyrovnávání příjmů nejchudších na úroveň životního minima, nebo někdy naopak přímo zvýhodňují bohatší vrstvy (viz. daňové slevy, zmíněné v předchozí kapitole).

Jako první přišel s ideou NDD americký ekonom, nositel Nobelovy ceny, James Tobin v roce 1965 v článku Americké akademie umění a věd. Jeho návrh byl motivován již tenkrát neutěšenými výsledky sociální péče ve Spojených státech a stále narůstajícími finančními nároky dlouhodobě nezaměstnaných.

James Tobin popsal navrhovanou daňovou sazbu rovnicí (1)

$$income = \min(im, (1 - rate) * wage) \quad (1)$$

kde $wage$ vyjadřuje pracovní příjem (mzdu), $rate$ daňovou sazbu NDD, $\min(im, \dots)$ částku zákonného minima a konečně $income$ vyjadřuje příjem jednotlivce po zdanění. Ze vztahu (1) plyne, že každý občan má zajištěn příjem ve výši zákonného minima a že každý dodatečný výdělek tento jeho příjem zvyšuje.

Zajímavé je srovnání tohoto návrhu s obecně fungujícími daňovými systémy. Model navrhovaný J.Tobinem přebírá v oblasti nízkých příjmů funkci sociální záchranné sítě a pro střední vrstvy snižuje výrazným způsobem daňové zatížení. J.Tobin v roce 1965 navrhoval, aby takto koncipovaný systém neplatil pro nepracující důchodce, kteří by zůstali pod kuratelou stávajících sociálních programů. V následujícím textu se pokusíme ukázat, že je možné zahrnout do systému NDD i důchodce. Systém však může stejně dobře fungovat jen pro výdělečně pracující občany.

V reálném fungování systému NDD je nejdůležitější určit částku "zákonného minima" a sazbu NDD. Tato sazba představuje daň placenou z příjmu přesahujícího úroveň zákonného minima. Skutečně zaplacená daň je tedy pro všechny pracovníky nižší než tato sazba NDD a pro ty,

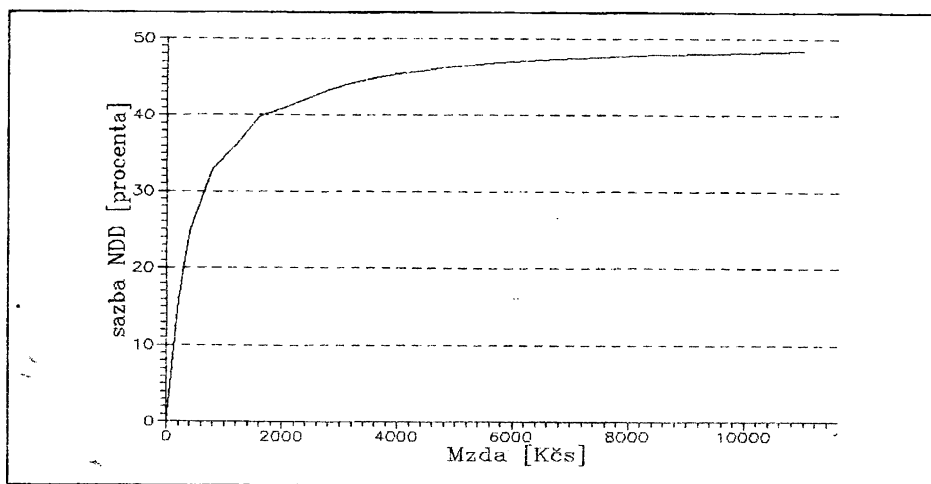
jejichž příjmy nedosahují ani zákonného minima je skutečná daň vlastně záporná, tj. tito pracovníci dostávají od státu sociální podporu. Ve stručnosti lze také říci, že daň ze mzdy při systému NDD platí jen lidé s nadprůměrnými příjmy, a že čím vyšší je příjem, tím více se skutečně zaplacená daň blíží k sazbě NDD.

Největším problémem v systému NDD je stanovení částky únosného zákonného minima a zároveň takové sazby NDD, aby za prvé stát nedoplácel i na občany s průměrnými a vyššími příjmy, a za druhé aby sazba mezní daně zachovávala motivaci ke zvyšování vlastní mzdy. Nejčastěji bývá jako maximální mezní daň uváděna sazba 50%, která je však příliš vysoká pro nižší příjmy. Stanoví-li se však tato sazba níže, například na 33%, dochází k vyplácení sociální podpory i dobře situovaným jednotlivcům. V následující části textu bychom chtěli ukázat možnost, jak tento nedostatek odstranit.

Napřed si stanovíme podmínky, které musí námi požadovaná sazba NDD splňovat. Její maximální hodnota nesmí překročit hladinu 50% a pro nižší příjmy by měla být nižší. Sociální příspěvek od státu nesmí dostávat nikdo s příjmem vyšším než dvojnásobek zákonného minima. Třetí důležitou a doposud opomíjenou podmínkou je, aby finanční náročnost tohoto systému nebyla větší než je náročnost dosavadních systémů sociální pomoci.

Nabízí se tedy použít sazbu NDD, která by rostla současně s růstem příjmů. Jednoduše řečeno jde o to nalézt křivku, která by rostla od nejnižších hodnot sazby NDD při malých příjmech až k námi stanovené hranici 50%-ní sazby při příjmech vysokých. Tyto požadavky nejlépe splňují křivky racionální lomené. Zde je možno zvolit několik variant. Naším podmínkám nejlépe vyhovuje křivka, jejíž rovnice je:

$$x = 50 \frac{5 \cdot \text{wage}}{5 \cdot \text{wage} + \text{minim}} \quad (2)$$

Obr.1: Závislost sazby negativní důchodové daně na mzdě

kde: *wage* je mzda, *minim* je stanovené zákonné minimum.

Při zvolení této sazby máme evidentně splněné naše dvě první podmínky - sazba NDD není nikdy vyšší než 50% a pro nižší příjmy rychle klesá. Třetí podmínku, tj. finanční únosnost této varianty lze splnit lehce díky možnosti "dolaďování" sazby NDD tak, aby celková bilance příjmů státního rozpočtu (tj. daně ze mzdy) a výdajů (tj. příspěvky k podprůměrným příjmům) odpovídala současné situaci a aby státní rozpočet nebyl přijetím systému NDD nikterak ohrožen. Podrobněji se těmito podmínkami budeme zabývat ve čtvrté kapitole.

3. STATISTICKÉ PODKLADY

Při zkoumání finanční náročnosti současných sociálních systémů a uvažovaného systému NDD jsme vycházeli z údajů uvedených ve Statistické ročence ČSFR pro rok 1991. Vzhledem k současné situaci v Československu, a k perspektivám federace, rozhodli jsme se zabývat nadále jen Českou republikou. Přitom platí, že struktura příjmů i

výdajů státních rozpočtů v celé federaci je velice podobná a převod na federální úroveň by byl velmi jednoduchý.

Nejdůležitější informace pro nás obsahuje kapitola věnovaná příjmům a výdajům státního rozpočtu. Stručnou rekapitulaci nabízí tabulka č.1.

Tab.1: Státní rozpočty ČR v roce 1991 (v mil.Kčs)

Příjmy státního rozpočtu ČR		Výdaje státního rozpočtu ČR	
Daň z obratu	62 655	Hospodářské výdaje (dotace, příděly)	51 110
Daň ze zisku	159 511	Nevýrobní (obrana)	61 055
Daně obyvatelstva	41 903	Sociální	65 572
Ostatní příjmy	8 522		
Příjmy národních výborů		Výdaje národních výborů	
Odvody hosp.org.	15 126	Hospodářské	77 714
Sociální pojištění	7 264	Nevýrobní	30 090
Ostatní příjmy	10 938	Sociální	3 026
CELKEM	305 919	CELKEM	288 567

Z porovnání příjmů z daní obyvatelstva a ze sociálního pojištění a výdajů na sociální zabezpečení vychází roční "dotace" státu do této oblasti ve výši téměř 20 miliard korun (1,62 mld. měsíčně). Podíváme-li se podrobněji na strukturu sociálních dávek, vidíme, že hlavní součást tvoří starobní důchody a nemocenské dávky, viz tab. 2.

Tab.2: Sociální dávky v ČR v roce 1991 (v mil.Kčs)

Nemocenské dávky		22 024
Důchody:	starobní	31 568
	invalidní	8 136
	ostatní	5 828
Nemocenské dávky a důchody dohromady		67 556
Společenská pomoc:	peněžitá (přídavky na děti, porodné)	17 360
	naturální formy (jesle)	5 480
	nepřímá (slevy na dani)	5 040
Společenská pomoc dohromady		27 880
CELKEM		95 436

Další významnou složku sociálních výdajů však tvoří tzv. společenská pomoc - viz. druhá část tabulky č.2. Kdybychom započítali i tyto výdaje do sociálního zabezpečení (kam také ve své většině patří), měsíční "dotace" státního rozpočtu by se zvýšily dokonce na 3,94 miliard Kčs.

Abychom prokázali schůdnost systému NDD a abychom vyšli vstříc kritikům tohoto systému, kteří argumentují jeho údajnou "necitlivou administrativností", rozhodli jsme se tuto část státních výdajů dále ponechat beze změny. To znamená, že všechny výhody vyplývající z výdajů na společenskou spotřebu by zůstali v navrhovaném systému NDD zachovány. Že nejde o formální gesto svědčí roční výška těchto výdajů:

téměř 28 miliard Kčs. V následující kapitole však ukážeme, že systém NDD může dobře fungovat i při zachování těchto dávek.

Druhým základním materiálem byla pro nás statistická informace Českého statistického úřadu z února 1992¹. Tato práce poskytuje podrobný přehled struktury příjmů zaměstnanců státního i soukromého sektoru a umožňuje tak výpočty "výnosností" rozdílných sazeb daně ze mzdy. Základní informace jsou uvedeny v tabulce č.3.

Podrobněji bychom chtěli upozornit na problematiku zahrnutí (resp. vynechání) důchodců do našeho modelu. Důchodci tvoří suverénně nejpočetnější skupinu s velice homogenní výší příjmů. Tato skupina, jak uvidíme v následujících kapitolách, významně ovlivňuje fungování systému NDD. Velice důležitým faktem je, že při zařazení více než dvou miliónů důchodců do systému NDD, by se jejich průměrný důchod zvýšil z loňské výšky 2000 Kčs o téměř 900 Kčs, tj. o 45%! Ukazuje se tedy, že tento systém by vedl, kromě jiného, k vylepšení mnohdy tíživé sociální situace důchodců v České republice.

Druhým metodologickým problémem bylo zohlednění mladistvých a nevýdělečných osob. Tento problém řešíme podobně jako nový daňový zákon Federálního ministerstva financí, tj. odpočítáním určité částky z daňového základu na každé dítě. V současné úpravě připadá na každé dítě příspěvek státu přibližně 11 600 Kčs (včetně společenské pomoci), zvolili jsme proto daňové osvobození, připadající na každé dítě, ve výši 18 000 Kčs. Jelikož není reálné zjistit přesné rozložení počtu dětí v závislosti na výši příjmů rodičů, rozhodli jsme se pro následující řešení. Předpokládáme, že počet dětí není závislý na výši příjmů rodičů, tj. počet dětí je rovnoměrně rozdělen v celé šíři

¹ Práce a mzdy pracovníků za červen 1991, ČSÚ

Tab.3 Příjmové rozložení pracovníků a důchodců v ČR

Příjmové skupiny	Státní podniky	Soukr. podniky	Důchodci	Společně
1001-1400	54			54
1401-1800	7266			7266
1801-2200	201300		2220000	2421300
2201-2600	490333			490333
2601-3000	689588			689588
3001-3400	797020	16204		813224
3401-3800	696316	132871		829187
3801-4200	608045	84260		692305
4201-4600	515791			515791
4601-5000	402116			402116
5001-5500	331553			331553
5501-6000	238708			238708
6001-6500	122987	84260		207247
6501-7000	78367	38889		117256
7001-8000	100166			100166
8001-9000	47742			47742
9001-9999	19215	16204		35419
10000-více	35362			35362
CELKEM	5381929	372688	2220000	7974617

příjmů, s výjimkou starobních důchodců, které jsme jako rodiče nevýdělečných dětí vyloučili.

Jakkoliv tato přibližení nemusí vždy zcela věrně vystihovat skutečnost, domníváme se, že v celkovém pohledu poskytují dostatečně přesné přibližení a lze s nimi dále pracovat.

4. KOMPLETNÍ VARIANTA SYSTÉMU NDD

Nyní přistoupíme k samotnému modelu NDD, který ve své kompletní variantě zahrnuje veškeré obyvatelstvo České republiky starší 18 let, tedy i důchodce. Jen stručně zrekapitulujme: příjem je v tomto modelu určován podle rovnice (1)

$$income = \min_{in} + (1 - rate) * wage \quad (3)$$

kde $wage$ vyjadřuje pracovní příjem (mzdu), $rate$ (x) daňovou sazbu NDD, $\min_{in}$ částku zákonného minima a konečně $income$ vyjadřuje příjem jednotlivce po zdanění. Daňová sazba je určena další rovnicí:

$$x = 50 \frac{5 * wage}{5 * wage + \min_{in}} \quad (4)$$

(Graf této sazby je uveden v druhé kapitole.)

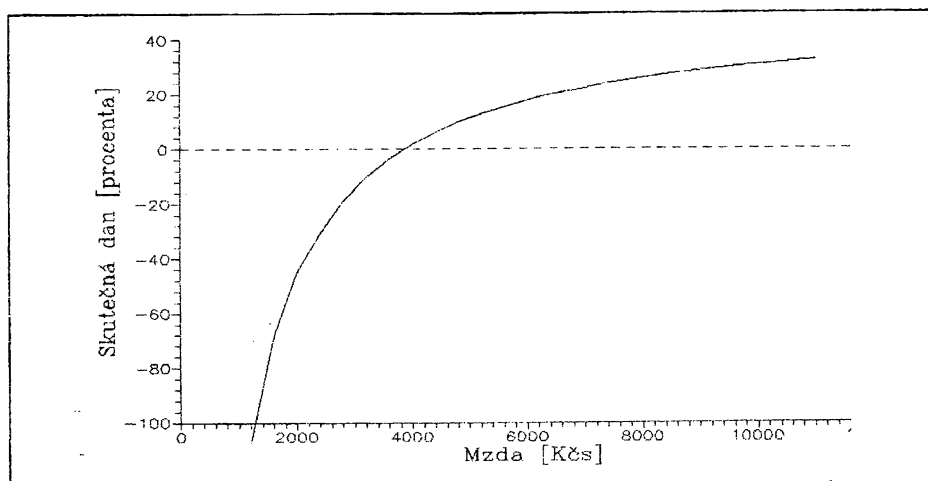
Nyní se soustředíme na určení dalších charakteristik modelu NDD. Jako částku zákonného minima jsme zvolili 1750 Kčs měsíčně pro jednotlivce. Jelikož celý model pracuje s hodnotami roku 1991, odpovídá této částce při meziroční inflaci 10% suma cca 1925 Kčs v červnu 1992. Ve třetí kapitole jsme odhadli měsíční "dotace" státního rozpočtu na sociální výdaje ve výši 1,62 miliardy Kčs měsíčně. Z tabulky č.4, která obsahuje nejdůležitější údaje o modelu, vidíme, že podmínka nezhoršení státního rozpočtu je splněna s rezervou téměř jedné miliardy Kčs ročně. Vypočteme-li finanční náročnost tohoto modelu, vyjdou nám měsíční

Tab. 4 Výsledky modelu NDD v ČR (včetně důchodců)

Příjmové skupiny	Sazba NDD	Negativní daň (Kčs)	Čistý příjem(Kčs)	Skutečně placená daň
1200	36.4%	1285	2485	-107.1%
1600	38.6%	1094	2694	-68.4%
2000	40.0%	899	2899	-45.0%
2400	41.7%	750	3150	-31.2%
2800	43.0%	546	3346	-19.5%
3200	44.0%	343	3543	-10.7%
3600	44.7%	141	3741	-3.9%
4000	45.3%	-61	3939	1.5%
4400	45.7%	-262	4138	6.0%
4800	46.1%	-463	4337	9.7%
5250	46.5%	-690	4560	13.1%
5750	46.8%	-940	4810	16.4%
6250	47.1%	-1191	5059	19.1%
6750	47.3%	-1442	5308	21.4%
7500	47.6%	-1818	5682	24.2%
8500	47.9%	-2319	6181	27.3%
9500	48.1%	-2819	6681	29.7%
11000	48.4%	-3570	7430	32.5%

dotace státního rozpočtu ve výši 1,54 miliardy Kčs, tj. přibližně 18 miliard ročně. Tabulka č.4 je rozdělena do 5 sloupců; v prvním jsou uvedeny příjmové skupiny obyvatelstva, zde reprezentované průměrným příjmem v dané skupině, který jsme pro naše potřeby používali při výpočtu daně v rámci každé skupiny. Druhý sloupec obsahuje sazbu NDD vypočítanou podle vztahu (2), třetí sloupec uvádí výši daně ze mzdy (se znaménkem minus) nebo vyplácenou podporu (se znaménkem plus). Čtvrtý

sloupec představuje skutečný příjem po zdanění. Pravděpodobně nejvýrazněji ilustruje přednosti systému NDD pátý sloupec, který v procentním vyjádření uvádí skutečně zaplacenou daň z příjmu. Pro nižší příjmové skupiny je tato daň negativní a až od úrovně měsíční mzdy cca 4000 Kčs začíná daň nabývat kladných hodnot. Ovšem i vysoké příjmy okolo 10000 Kčs jsou zdaněny v únosné výšce přibližně 30 procent. Graficky je skutečně odváděná daň popsána na grafu č.2.

Obr.2: Závislost skutečně zaplacené daně na mzdě

5. MODEL NDD PODLE J.TOBINA

Nyní jen stručně popíšeme fungování systému NDD, tak jak ho koncipoval James Tobin v roce 1965, tj. bez nevýdělečných důchodců. I v tomto případě vycházíme z porovnání příjmů a výdajů státního rozpočtu České republiky, viz Tabulka 1. Podle těchto údajů z roku 1991 je potřeba aby plátcí daně ze mzdy vytvořili přebytek ve výši přibližně

18 miliard ročně, tj. 1,5 miliardy měsíčně. Při vyjmutí nejzranitelnější skupiny obyvatelstva ze systému NDD je ovšem nutné snížit zákonem stanovené zákonné minimum aby nedocházelo k zneužívání tohoto systému občany, kteří si mohou svůj životní standard zvýšit vlastní prací. V našem modelu jsme určili zákonné minimum na částku 1600 Kčs měsíčně v cenách června 1991, tj. asi 1760 Kčs v cenách června 1992.

Při konstruování sazby NDD jsme došli k zajímavé shodě. Sazba, splňující podmínku osmnáctimiliardového přebytku, je určena naprosto shodným vztahem, jako sazba NDD v kompletní variantě:

$$x = 50 \frac{5 \cdot \text{wage}}{5 \cdot \text{wage} + \text{minim}} \quad (5)$$

kde wage vyjadřuje pracovní příjem (mzdu), rate daňovou sazbu NDD, minim částku zákonného minima (a income vyjadřuje příjem jednotlivce po zdanění).

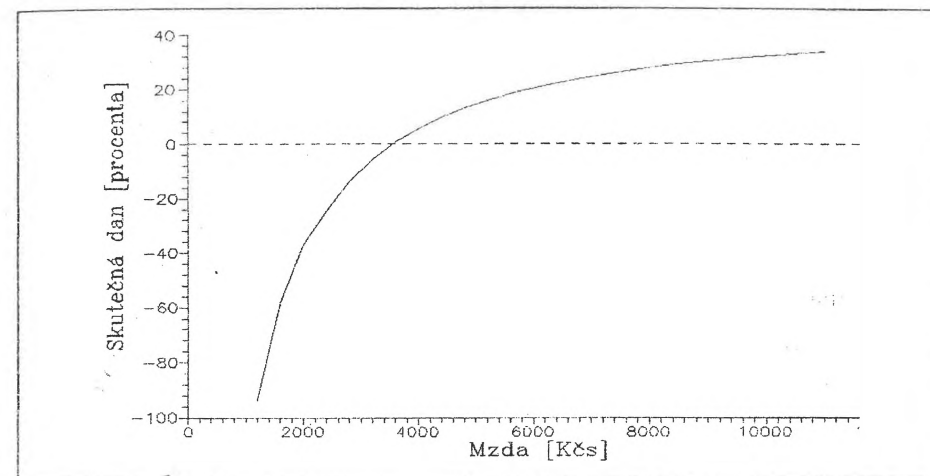
Výsledky této druhé varianty modelu NDD jsou uvedeny v tabulce č.5, která má stejnou strukturu jako tabulka č.4. Nepatrně vyšší úroveň sazby NDD ve srovnání s kompletní variantou je způsobena nižší úrovní zákonného minima v této variantě.

V tabulce č.5 také vidíme, že i úroveň skutečně zaplacené daně ze mzdy je v této variantě o málo vyšší než ve variantě předchozí. Ke zlomu mezi negativní a pozitivní dani ze mzdy dochází u mzdy přibližně 3600 Kčs, tedy o 400 Kčs "dříve" než v první variantě. Rozdíly však nejsou výrazné, u vyšších příjmů jde o cca 2 procenta. Graficky je skutečně placená daň v druhé variantě modelu NDD zobrazena na třetím obrázku.

Tab. 4 Výsledky modelu NDD v ČR (bez důchodců)

Příjmové skupiny	Sazba NDD	Negativní daň (Kčs)	Čistý příjem (Kčs)	Skutečně placená daň
1200	37.9%	1126	2326	-93.9%
1600	39.5%	933	2533	-58.4%
2000	41.0%	738	2738	-36.9%
2400	42.3%	585	2985	-24.4%
2800	43.5%	381	3181	-13.6%
3200	44.4%	178	3378	-5.6%
3600	45.1%	-24	3576	0.7%
4000	45.6%	-226	3774	6.6%
4400	46.1%	-427	3973	9.7%
4800	46.4%	-628	4172	13.1%
5250	46.8%	-854	4396	16.3%
5750	47.1%	-1105	4645	19.2%
6250	47.3%	-1356	4894	21.7%
6750	47.5%	-1607	5143	23.8%
7500	47.8%	-1983	5517	26.4%
8500	48.0%	-2484	6016	29.2%
9500	48.3%	-2984	6516	31.4%
11000	48.5%	-3735	7265	34.0%

Ze srovnání dvou variant modelu negativní důchodové daně vyplývá, že zahrnutí či nezahrnutí důchodců do systému NDD nemá prakticky vliv na charakteristiky systému, který může stejně dobře fungovat v obou variantách.

Obr. 3: Závislost skutečně placené daně na mzdě

5. ZÁVĚR

Závěrem můžeme říci, že model použití NDD, popsaný v předchozích dvou kapitolách, splňuje všechny podmínky na něj kladené. Je administrativně jednoduchý - jeho obsluha prakticky splývá s agendou daňových přiznání. Vyžadoval by pravděpodobně posílení daňových úřadů, na druhé straně by učinil prakticky zbytečným velký aparát "sociální záchranné sítě". Systém je to také nesporně spravedlivý. Právě proto, že vytváří obecný, pro každého stejný rámec sociální ochrany. Spravedlnost jakékoli právní úpravy nespočívá v individuálním přístupu státních orgánů k jednotlivým občanům, ale ve vytváření rovných příležitostí pro všechny. Systém NDD také odbourává velkou nepřehlednost současných složitých předpisů, kdy málokdo ví, na co má vlastně nárok. Zároveň je vytvořena spolehlivá ochrana i těch nejchudších vrstev proti propadu jejich příjmů pod hranici zákonného

minima při zachování stálé motivace k zvyšování vlastních příjmů i o relativně malé částky.

Samozřejmě si uvědomujeme určité nebezpečí spojené s přijetím jediného, universálního systému sociálního zabezpečení, který by při jeho případných selháních nebylo možno rychle doplnit opatřeními pokrývajících speciální případy sociálních potíží. Právě proto jsme ponechali bez povšimnutí téměř třicet miliard Kčs, určených ve státním rozpočtu na tzv. společenskou pomoc. Přesto však obavy z "podezřeje" jednoduchého systému, společně s velkou setrvačností celého systému sociálního zabezpečení, jsou pravděpodobně nejvýznamnějším důvodem odmítání systému NDD.

Na úplný závěr vyjádřeme naději, že decisní sféra České republiky v dohledné době přistoupí k prosazování proklamovaných liberálních zásad do všech oblastí ekonomického života. Systém negativní důchodové daně si rozhodně zaslouží pozornost a jeho popularizace a následné prosazení by mohlo vyřešit hned několik ožehavých problémů ze sociální i daňové oblasti.

LITERATURA:

Dornbusch, R. and Fischer, S.: Macroeconomics, McGraw-Hill Singapore, 1987

Eggers, W.D.: A Pro-Growth Tax Reform Agenda for Eastern Europe; The Backgrounder, The Heritage Foundation Washington, 1991

Friedman, M. a Friedman, R.: Svoboda volby, Liberální institut Praha, 1992

Holman, R.: Pro koho záchranná síť?; Lidové noviny 18.1. 1991

Holman, R. a Kališová, L.: Odpověď antihumanistů; Lidové noviny 13.2. 1992

Miller, P.: Co je a co není záchranná sociální síť; Hospodářské noviny 24.1.1991

Schneider, O.: Liberální ekonomie a daňová politika, Liberální institut Praha, 1992

Tobin, J.: On Improving the Economic Status of the Negro; Journal of the American Academy of Arts and Sciences, fall 1965

Mzdy pracovníků za červen 1991, Český statistický úřad, únor 1992

Statistická ročenka ČSFR 1991, Federální statistický úřad, 1992

